

שיחה לפתיחה

מעובדת ע"פ מאמרו של הרב מ' רייס.

המודיע, י"ט בשבט תשס"ב.

ההתחלות קשות

כשבא הקב"ה להנחיל לעם סגולתו את התורה הקדושה, היא החמדה שהיתה גנוזה עימו דורות הרבה לפני בריאת העולם, הוא שלח בידי משה רבינו, דברים לעם ישראל.

דברים אלו היו מעין הקדמה ומבוא לקבלת התורה. היה בהם באור של המוטל על עמ"י בבואם לקבל את התורה, ועוד יותר מכך - של המעלה הגדולה אליה יגיעו בקבלת התורה. וכך נאמר להם: **"ועתה אם שמיעו תשמעו בקולי... והייתם לי סגולה מכל העמים..."** (שמות י"ט ה'). חז"ל הקדושים נדרשו למילת הפתיחה "ועתה" ודרשו אותה. בלשוננו של רש"י: **ועתה - אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות.** במילים אחרות, הקב"ה בקש להודיע לעם את הכלל הגדול שדגש מיוחד יש לשים על צעד ההתחלה. ההתחלה היא הפתח לכל מה שיבוא בהמשך, ודוקא בשלב זה מצוי עיקר הקושי, על כן דוקא עליו יש לתת את הדעת, אם צעד זה יהיה כדבעי - ההמשך יקל בהרבה, הוא שאמר הקב"ה "ועתה", לאמור שאת עיקר תשומת הלב יש לתת עתה, לצעד הראשוני שהוא המפתח לכל מה שיבוא בעקבותיו.

דברים שהם נכונים לגבי התורה הקדושה - יכולים ללמדנו לגבי כל צעד שאנו עושים בחיינו. הנה, אנו עומדים בתחילתה של שנת לימודים חדשה, הלב מלא חשש - וזה קשה, ומאידך אנו מלאים רצון טוב וציפיה ושואלים את עצמינו: מה נעשה כדי שהשנה הזו תהיה עבורנו מבורכת מכל בחינה? הדברים שנאמרו לעמ"י למרגלותיו של הר סיני נכונים גם לגבינו במצב שלנו: כדאי לנו להשקיע כוחות עכשיו, בנקודת ההתחלה של השנה, זו סגולה בדוקה לכך שהשנה כולה תערב לנו. וכל זאת למרות שיש קושי בהתחלה דוקא, לא נוכל להתעלם ממנו.

למה? מדוע קשה לנו כ"כ בנקודת ההתחלה? ומדוע ההשקעה בנקודה זו היא מפתח לערבות בהמשך? כדי לענות על שאלות אלו נמשיך לצעוד בשני רבדים - ננסה להבין את הדברים כשמדובר בעמ"י מקבל התורה ובמי שבא ללמוד תורה ולקיים מצוות, אח"כ נעבור לרובד האחר, של החיים שלנו. של התחלת שנת הלימודים שלנו - וננסה להקיש בין הדברים ולהפיק מסקנות נכונות.

ההתחלות קשות - האמנם!?

יש קושי בהתחלה, שכולו נעוץ בתחום הדמיון שאין בו ממש. ססבור האדם שהמשימה אשר לפניו הינה כבידה ממש, ועל כן הוא נרתע מלגשת להתמודד עימה, ואינו יודע כי קלה היא הרבה יותר משניתן לשער. יצר הרע כולו שקר וגם בתחום זה הוא משתמש בדמיון כוזב כדי להרתיע את האדם ולמנועו מלהתקרב אל המלאכה.

בדברי חז"ל אנו מוצאים דוגמה לדרכו זו של היצה"ר:

לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין והללו בוכין. צדיקים בוכין ואומרים "היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה?! " ורשעים בוכין ואמרים: "היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה?!" (סוכה נ"ב)

מהי התמיהה שמתעוררת למול הניגוד המתואר כאן? _____

מסתבר שיצה"ר אכן הריהו כהר גבוה - והריהו גם כחוט השערה. מרחוק הוא נראה כהר גבוה ומיִרא שלא ניתן להתגבר עליו. אך מי שמחליט לנסות בכל אופן, נוכח עד מהרה לראות שאותו הר לא היה אלא אחיזת עינים והחלק הממשי עליו יש להתגבר אינו אלא כחוט השערה.

אכן, שכר רב מגיע לצדיקים שיצאו למאבק מול מה שהיה נראה כהר, וגדול הוא ענשם של הרשעים שלא השכילו להתגבר ואז היו מצליחים לגלות שמדובר בס"ה בחוט השערה.

ואנו, המתחילים.

האם אנו מסכימים עם הקושי שתואר כאן? האם גם בפנינו מערים הדמיון אבני נגף של "כל התחלות קשות"?

תנו דוגמאות לאבני נגף כאלו _____

במה יכולים הדברים שנאמרו על היצה"ר לסייע לנו בהתגברות על קשיים אלו? _____

ההתחלות קשות - ולמרות זאת...

יש קושי נוסף העומד בתחילת דרכם של לומדי תורה או של הבאים לקיים מצוות. הגם שהוא אכן קשה - הגישה כלפיו עלולה להיות שגויה ומזיקה. חז"ל מתארים קושי זה במשל (ויק"ר י"ט ב):

...תלולית זו של עפר. מי שטיפש מהו אומר. מי יכול לקצות את זו?! מי שפיקח מהו אומר: הריני קוצץ שתי משפלות היום, שתי משפלות למחר, עד שאני קוצץ את כולה.

הנמשל בענין זה מוסב על לימוד התורה:

כך מי שטיפש אומר: מי יכול ללמוד את התורה? נזיקין ל' פרקים, כלים ל' פרקים. מי שפיקח מהו אומר: הריני שונה שתי הלכות היום, שתי הלכות למחר, עד שאני שונה את כל התורה כולה.

* על איזו עובדה מדובר כאן? - התורה _____

* איך עלול הדבר לרפות ידיו של המתחיל ללמוד? _____

* מהי הגישה הנכונה לקושי זה? _____

המדרש מביא לענין זה את הפסוק "ראמות לאויל חכמות בשער לא יפתח פיהו" (משלי כ"ד ז') כלומר, החכמה מצטיירת אצל האויל כאבן חן יקרת המציאות שלא לכל אחד יש את האמצעים לרכשה, על כן מלכתחילה הוא אינו ניגש לקנותה. והתוצאה היא, שהוא נשאר בור ובער "לא יפתח פיהו". החכם נגש אל המלאכה - ובד"כ הוא אכן צובר השגים ניכרים.

וברובד שלנו -

האם גם אנו מרגישים בתחושה דומה למתואר בתחילת שנה? _____

מה חשיבותה הגדולה של נקודת ההתחלה?

קראו את הסיפור הבא, שהנו סיפור חסידי מוכר:

הרב בעל ה"תניא" התבקש על ידי רעהו, אף הוא אחד מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש זיע"א להתלוות עימו למטרת איסוף כספים לצורך ענין דחוף שבצדקה. נאות הרב בעל ה"תניא" להצעה, אולם התנה את הסכמתו בכך שלא יבררו באנשים שאותם הם הולכים להתרים, וכל כתובת שתבוא לידיהם, הם ינסו להתרים את בעליה לאותה צדקה חשובה. הרע הסכים לתנאי זה והם יצאו למשימה.

בדרכם הם הגיעו למעונו של פלוני שנודע כגביר עצום, אולם כמידת עושרו, כך היתה גם מידת קמצנותו. את פני העניים וגבאי הצדקה היה משיב ריקם, וגם למטרות חשובות לא היה פותח את כיסו, ומשתדל להיפטר בפרוטות. כיון שזו היתה שיטתו מימים ימימה, היו גבאי הצדקה והשדרי"ם נמנעים להגיע אליו להתרימו, ובשליחויות של מצוה היו פוסחים על מעונו כדי לחסוך זמן ואולי גם בזיון ועוגמת נפש. את הפרוטה או הפרוטות שניתן היה לקבל ממנו הם השיגו ביתר קלות ממי שהיו בעלי יכולת פחותה ממנו בהרבה, וכמובן שבהרבה יותר מאור פנים.

והנה הרב בעל ה"תניא" ביקש להיכנס דוקא אל אותו גביר על מנת להתרימו, וכשבן זוגו ניסה להתחמק, ובצדק, הצביע בעל ה"תניא" על התנאי שהוסכם ביניהם, שלא יפסחו מסיבה כלשהי על שום כתובת שתבוא לידיהם. בלידת ברירה הסכים עימו בן הזוג, ויחד הם התדפקו על דלתו של אותו גביר קמצן.

הלה כדרכו קיבלם בפנים חמוצות. שני הגדולים ניסו להסביר לו את חשיבות המצוה המתגלגלת לידו, ומה רבה תהיה זכותו אם יסייע בסכום הגון לצדקה זו, ואלם כל דבריהם נפלו כעל אזניים אטומות. מוכן היה לפוטרם בפרוטה אחת, אולם מאומה לא מעבר לכך. מול גישה מזלזלת זו סבר רעו של ה"תניא" לסרב לקבל גם את אותה פרוטה עלובה, שבין כה וכה כמעט ולא תתרום להקלת המשימה שעל כתפיהם אולם בעל ה"תניא" שוב הזכיר את ההסכמה שהיתה ביניהם שלא יסרבו לאיש, וכך הם נטלו את אותה פרוטה ויצאו מן הבית בבושת פנים.

אולם הם אך יצאו מן הבית, לא הרחיקו, והגביר שלח אחריהם את משרתו, באומרם שהוא התיישב בדעתו ומבקש להוסיף עוד פרוטה על זו האחת שנתן. שוב הפעיל ה"תניא" את הסיכום שהיה בעבר, והם לקחו גם פרוטה זו. עברו רק דקות אחדות, ושוב רדף אחריהם משרת מטעם הגביר, כשבפיו דברי פיוסים על העלבון שגרם להם בתיתו להם רק שתי פרוטות, והפעם הוא הציע לתרום זהוב שלם למטרת הצדקה, כמובן שהצדיקים הללו קיבלו גם את מתת זו, שאף היא היתה מועטה. ושוב חזר המאורע על עצמו, שוב שלח הגביר שליח שהוסיף להם, והפעם סכום נכבד יותר, ושוב הוסיף סכום שהכפיל עצמו פי כמה, עד שבסופו של דבר הוא עצמו יצא אליהם, בהתחננו אליהם בדמעות שלישי שימחלו לו על הזלזול שנהג בהם, והפעם הוא ביקש לדעת מהו הסכום המלא שנחוץ להם, ואת הכל הוא שילם ובסבר פנים יפות.

לאחר מכן הסביר בעל התניא" שלא היה בכך כל "מופת", הוא הבין בדעתו הרחבה שיצר הקמצנות "התלבש" אצל אתו גביר על הפרוטה הראשונה. כיון שגבאי הצדקה סירבו בדרך כלל לקבלה ונמנעו מלהיכנס לבית זה מכל וכל, יצר הקמצנות לא פסק ואף התבצר באותה נקודה. אכן משעה שאותם גדולי ישראל ניאותו לקבל את הפרוטה הראשונה, החל תהליך של "שבירה" במעמדו של יצר הקמצנות אז נפתח הפתח ליצר הטוב לעשות את שלו, והתוצאות היו מבורכות.

סיפור זה עשוי להדגים את חשיבותה של נקודת ההתחלה במלחמת היצר:

אם האדם מצליח להתגבר על עצמו בנקודה זו, גם אם ההשג היה זעום - הרי זו פריצת דרך להגשים שיבואו אחריו.

וגם אנו בנקודת התחלה. מה אומרים הדברים האלו אלינו? _____

מצוה גוררת מצוה

הסברו של רבינו יונה לתופעה המוגדרת בפרקי - אבות (פרק ד' ב') כ"מצוה גוררת מצוה" אף הוא ילמדנו על חשיבותה המיוחדת של ההתחלה.

"כי בעשות אדם מצוה קטנה פעם אחת, הוא מתקרב אל השם, ומרגיל את רוחו לעבודתו, ונקל בעיניו לעשות מצוה אחרת שיש בה טורח כנגד הראשונה, או יותר מעט, מפני שכבר הורגל טבעו למלאכת המצוה. וכי יעשה שניה ושלישית, אף כי תהיה עליו לטורח הרבה מן הראשונות, יעשנה מהרה, כי כבר ההרגל שולט עליו עד מאד, ויעשה כל המצוות כולן.

והעבירה גוררת עבירה גם זה מן הטבע, אחר שעשה עבירה אחת ונתרחק מעבודת השם יתברך, כי תבוא לידי עבירה אחרת, אף כי אין היצר מתאוה אליה כבראשונה, יעשנה, כי רוחו עלול אל היצר לתקוף עליו..." לפי הדברים "מצוה גוררת מצוה" היא תופעה טבעית:

כיון שהתחיל אדם בקיום מצוה - כבר _____ קיום המצוות אף אם שהוא קשה, הופך אצל האדם להרגל היות שהתחיל בקיומן, אלמלא היה מתחיל - לא היה מגיע להרגל מבורך זה.

גם בענינים שהם קצת עניני חולין, ענינים של התחלת שנת לימודים תקף הכלל הזה, כיון שהתחלתי "ברגל ימין", _____

ושכר מצוה - מצוה

ויש עוד:

כיון שהתחיל האדם במעשה טוב "שכר מצוה - מצוה", וכל מצוה מזכה את האדם ביותר סיוע ממרום לקיים מצוה נוספת, ו"הבא ליטרה - מסייעין אותו", כשאדם מתחיל לצעוד בדרך הטוב הריהו מצהיר שהוא רוצה ליטרה, שהוא רוצה להשתפר - והוא זוכה לסיוע משמים.

וכשאנו מתחילים שנה חדשה ומראים שאנו רוצים להתקדם, רוצים לקבל, רוצים להיות מרוצים - נזכה בעז"ה לסייעתא דשמיא.

- - -

הנה, כל ההתחלות קשות. התחלת שנה רצופה בקשיים. על מעט מהם דברנו. קיימים עוד הרבה אחרים. אבל אם נזכיר לעצמנו שבנקודה הזו של "ועתה" שבה אנו עומדים, נקודת ההתחלה של השנה - כדאי וראוי לנו להשקיע, בעז"ה יערב לנו כל השנה. ההשקעה הברוכה הן בלימודים, הן בחברה והן בהנהגות השונות שלנו תהפוך לנו להרגל בעז"ה, ומן השמים - יסייעו.